

**ÓVODAI INTÉZMÉNYVEZETŐK (IGAZGATÓK) VÉLEMÉNYE
A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK ELLÁTÁSÁVAL ÉS INTEGRÁCIÓJÁVAL
KAPCSOLATBAN**

Szerzők:

Mező Katalin (PhD)¹
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Lektorok:

Szabóné Balogh Ágota (PhD)
Gál Ferenc Egyetem (Magyarország)

Juhász Anna²
Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Pedagógiai
Szakszolgálat Nyíregyházi Tagintézmény
(Magyarország)

Varga Imre (PhD)
Szegedi Tudományegyetem (Magyarország)
...és további két anonim lektor

Mező Katalin és Juhász Anna (2024): Óvodai intézményvezetők (igazgatók) véleménye a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával és integrációjával kapcsolatban. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 10(4), 69-79. DOI: <https://doi.org/10.18458/KB.2024.4.69>

Absztrakt

Az integrált nevelés lehetőségének biztosítása mára már elvárt valamennyi köznevelési intézményben. Az integráció sikeressége elsősorban az integráló nevelést folytató intézmények inklúziós szemléletétől és az így kialakított intézményi inklúziós kultúrától függ, melynek formálódásában jelentős szerepe van az intézményi vezetőknek. Jelen tanulmányban az óvodák igazgatóinak véleményét tártuk fel a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjával kapcsolatban. A vizsgálatban 74 egyházi, önkormányzati, magán és egyéb fenntartásban működő óvodai igazgató megkeresésére került sor. Az adatelemzés egyrészt leíró statisztikai szinten, másrészt matematikai statisztikai megközelítéssel történt. Az alkalmazott matematikai statisztikai módszerek: khi-négyzet próba, Kruskal Wallis teszt. Eredményeink szerint a fenntartó típusa hatással van az igazgatók sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjával kapcsolatos nézeteire. Az integrációval kapcsolatban az igazgatók 75% százaléka gondolta úgy, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása többlet terhet jelent az intézményben dolgozó óvodapedagógusoknak. Az eredmények arra is rávilágítottak, hogy az óvodákban még mindig probléma az integrációhoz szükséges szaktudás birtoklásának hiánya. Az intézményvezetők többsége legalább átlagosan elégedett volt a fenntartók hozzáállásával az integrációt segítő tárgyi feltételek biztosításában, azonban a személyi feltételek rendelkezésre állása tekintetében kevésbé pozitívak.

Kulcsszavak: integráció, óvoda, igazgató, sajátos nevelési igény

Diszciplína: neveléstudomány

¹ Mező Katalin (PhD), Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar (Magyarország). E-mail: kata.mezo1@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1157-4478>

² Juhász Anna, Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat Nyíregyházi Tagintézmény. E-mail: anna.juhasz96@gmail.com

Abstract**PRESCHOOL LEADERS' (DIRECTORS') OPINIONS ON THE CARE AND INTEGRATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

Providing the opportunity for integrated education has become an expectation in all public education institutions today. The success of integration primarily depends on the inclusive perspective of the institutions implementing integrated education and the institutional inclusive culture developed as a result, in which institutional leaders play a significant role. This study explored the opinions of preschool directors regarding the integration of children with special educational needs. A total of 74 preschool directors from religious, local government, private, and other types of institutions were contacted for the study. Data analysis was conducted both descriptively and with a mathematical statistical approach. The applied mathematical statistical methods were the chi-square test and the Kruskal-Wallis test. According to our results, the type of institution has an impact on directors' views regarding the integration of children with special educational needs. Regarding integration, 75% of directors believed that the care of children with special educational needs imposes an additional burden on preschool teachers. The results also highlighted that a lack of expertise required for integration remains a problem in preschools. The majority of institutional leaders were at least moderately satisfied with the approach of the institutions' sponsors in providing material conditions to support integration, but they were less positive about the availability of personnel resources.

Keywords: integration, preschool, director, special educational needs,

Discipline: pedagogy

A pedagógiai integráció a különböző háttérrel rendelkező – például a sajátos nevelési igényű, hátrányos helyzetű vagy etnikai kisebbségekhez tartozó – gyermekek köznevelésbe való beillesztését, valamint a tanulási, szociális és érzelmi fejlődésük elősegítését célozza meg (Mező és mtsai, 2015; Hegedűs, 2019). Az integrációs szemlélet lényege, hogy minden gyermek számára lehetőséget biztosít a közös tanulásra, fejlődésre, a személyiség teljes kibontakoztatására. A DEI (diversity, equity, inclusion – sokszínűség, méltányosság, befogadás) alapelvei hangsúlyozása mára már minden inkluzív kultúra része (OECD, 2023), így hazánkban is egyre inkább általánossá válik a köznevelési intézményekben (Varga, 2015). Az integráció és az inklúzió azt követeli, hogy minden pedagógiai környezet úgy legyen szervezve, hogy mindenki a saját individuális sajátosságainak megfelelően fejlődhessen, anélkül, hogy a szociális kirekesztés, a másság vagy a de-

fektus címkéje lenne rá aggatva (Réthy, 2013). Az integrált, inkluzív nevelés lehetőségét a lehető legkorábbi időtől biztosítani kell a gyermek számára, mivel ez az iskolai előre haladás elengedhetetlen alappillére.

Az Európai Ügynökség (European Agency, 2014) öt kulcsfontosságú üzenetet fogalmazott meg az inkluzív neveléssel kapcsolatban: 1) az inkluzív nevelés a lehető leghamarabb kezdődjön el. Mindez magába foglalja a korai felismerést, korai beavatkozást, óvodai integrációt és az átmenetek segítségét is. 2) Az inkluzív oktatás mindenki számára előnyös, a méltányosság (equity) és a magas teljesítmény egyszerre megvalósítható. 3) Magasan képzett szakemberek szükségesek az inkluzív nevelés megvalósításához, ehhez elengedhetetlen a pedagógusképzésben az együttnevelés oktatása, az ezzel kapcsolatos kompetenciák fejlesztése, a munkahelyi képzések fejlesztése. 4) Támogatási rendszerek és fi-

nanszírozási mechanizmusok beépítésének szükségesek az inklúzió sikeréhez. 5) Megbízható adatokra van szükség az inkluzív oktatással kapcsolatban. Ezen az iránymutatások az óvodák integrációban betöltött helyét és az óvodai integráció szükséges feltételeit is körvonalazták.

Az integrálás jellegét az individuális szükségletek, valamint az adott intézményben fellelhető nevelési alternatívák határozzák meg. Azon gyermekek esetében, akiknek nevelhetősége eltér, különbözik a többi gyermekétől, a sajátos nevelési igénynek megfelelő különleges bánásmód biztosításával teremthetők meg a sikeres óvodai integráció feltételei (Baloghné Bakk, 2013).

Az együttnevelés sikerességéhez számos objektív és szubjektív feltétel megléte szükséges (Doncsecz, 2015). Az objektív faktorok közé sorolhatók elsősorban a külső, fizikai környezeti tényezők – pl. gyógyászati segédeszközök, kerekesszék, különleges taneszközök –, amelyeket a sajátos nevelési igényű gyermek számára készítenek. Azonban számos tanulmány (Potts, 2002; Papp, 2012; Réthyné, 2013) rámutat arra, hogy a közös tér és az objektív feltételek biztosítása önmagában szükséges, de nem elégséges feltételei az integrációnak. A szubjektív feltételek között a személyi feltételek – például a pedagógus felkészültsége és motivációja – a kulcsfontosságúak. Az integrációban kiemelt szerepet játszik a pedagógus, aki a közösség mintaképévé válik viselkedésével és a sajátos nevelési igényű gyermekhez való közeledésével, valamint a szakpedagógiai tudatossággal. Ennek elérése a magas szintű (a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásához is illeszkedő) nevelési kompetenciák birtoklásától és a folyamatos, megújuló képzés/önképzés megvalósításától is függ.

Az óvodák igazgatóinak szerepe az együttnevelés megvalósulásában

Az óvoda élén az igazgató áll, a köznevelési törvény legutóbbi 2023-as módosítása óta (2023. évi LII törvény 171 § (56)26.). Az Nkt. 69.§ (1) alap-

ján, az igazgató az intézmény felelős vezetője, aki munkáját a Nkt. 69§. vonatkozó előírásának megfelelően látja el. Hatáskörébe tartozik az óvoda feladataként kijelölt, a sajátos nevelési igényű gyermekek számára a szakértői bizottság által javasolt fejlesztéseken túl, a tankötelezettség teljesítésének megkezdéséhez szükséges értelmi, testi, lelki és szociális érettség elérésére irányuló, az óvodai nevelés időkeretébe ágyazott célzott foglalkozások megszervezésének biztosítása is. „Az óvodavezetés feladata, hogy dominánsan pozitív érzelmi légkört alakítson ki és tartson fenn az óvodában, a nevelők között, a csoportokban, amelyben az óvodapedagógusok és a gyermekek is jól érzik magukat, ahol a gyermekek érzelmi karaktere, személyisége optimálisan fejlődhet” (Czibere, 2006, 22.).

Az óvodai integrációhoz kapcsolódó jogi szabályozások fontos szerepet töltenek be az integrált- és inkluzív nevelés hatékony megvalósításában. Ezek a szabályozók általános keretet biztosítanak a sajátos nevelési igényű gyermekek jogainak védelméhez és az esélyegyenlőség biztosításához az óvodai nevelés terén. A legfontosabb törvényi hátterek közé tartoznak 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, valamint 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről iránymutatásai. Emellett a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai neveléséhez 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve az irányadó.

Az óvodáknak intézményi Alapító Okiratot kell kidolgozniuk, amelyben rögzítik az óvoda működésének alapvető szabályait és elveit, ideértve az integrációval és az inklúzióval kapcsolatos rendelkezéseket is. Az Alapító Okiratot és a Nevelési Programot a nevelőtestület dolgozza ki, és az óvodában megvalósuló integráció alapelveit is ők határozzák meg (Böddi és Lakatos, 2010).

Az óvodavezetők integrációval kapcsolatos szemlélete mérvadó a sajátos nevelési igényű gyermekek

óvodai befogadásával kapcsolatban, hiszen a vezetői döntések meghatározhatják a befogadás minőségét. Békési és Kasza (2008) korábbi kutatásában megállapította, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeket nehezebben fogadó óvodák integrációtól való elzárkózását az ismeretlentől, az erejüket meghaladó feladattól való félelem is motiválhatja. Ugyanakkor az is tapasztalható volt, hogy az „integrált nevelés megkezdése mögött az intézmény legfőbb motivációja a gyereklétszám növelése, ezáltal az óvoda fennmaradásának biztosítása” (Békési és Kasza, 2008, 60.). Az intézményvezetőkkel végzett interjú alapú vizsgálatban az óvodavezetők kihangsúlyozták azon véleményüket, hogy az integráció növeli az óvodapedagógusok motivációját és hivatástudatát és elfogadóbb irányba változtatja a pedagógusok alap beállítódását. Ugyanakkor nehézségként élték meg a sajátos nevelési igényű gyermekek neveléséhez szükséges képzettségek és a tudás hiányát. Petrikné (2022) kutatásában is az jelent meg, hogy a pedagógus 96%-a szükségesnek tartaná, hogy az SNI gyermekekkel való foglalkozás témái nagyobb hangsúllyal jelenjenek meg a pedagógus továbbképzések során.

Óvodai intézményvezetők (igazgatók) véleményének vizsgálata a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával és integrációjával kapcsolatban

Jelen vizsgálatban óvodavezetők véleményének elemzésére került sor az óvoda fenntartójának hatását vizsgálva, egyrészt az intézménybe járó sajátos nevelési igényű gyermekek aránya szempontjából; másrészt a saját intézményben dolgozó óvodapedagógusok sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudása, felkészültsége szempontjából; és harmadrészt az intézménybe járó sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével és integrációjával kapcsolatban.

Minta

A vizsgálatban $n=74$ óvoda igazgatója vett részt. Az intézmények fenntartók szerinti gyakorisági eloszlását a 1. táblázat foglalja össze. A mintaválasztás indoklása: a kutatás az óvodaként működő köznevelési intézményekre fókuszált, így ez eleve meghatározta a vizsgálatba bevonható intézmények típusát. A mintaválasztás kényelmi mintavétellel valósult meg.

A vizsgálatban résztvevő önkormányzati, egyházi, magán és egyéb fenntartású intézmények aránya közel azonos a KSH óvodai nevelés 2020/2021-es adataiban közölt arányokkal, mely szerint Magyarországon 4575 db óvoda működött az adott évben. Az óvodák többségét, közel 84%-át a települési/kerületi önkormányzatok, illetve állami fenntartók működtették (3835 db), az egyházi fenntartású óvodák száma 402 db (8,8%) és 338db egyéb fenntartású óvoda működött. 2023/2024-es évben 4577 óvoda végez intézményi ellátást. A vizsgálati minta 77%-a állami, önkormányzati fenntartású, 10,8%-a egyházi fenntartású, így a minta alátámasztja azt, amit a KSH óvodai nevelés 2020/2021-es adataiban prognosztizáltak, miszerint az egyházi fenntartású óvodák száma dinamikusan nőtt az utóbbi években (KSH, 2020/2021).

Noha a minta nem tekinthető reprezentatívnak, az eredmények mégis hasznos információt jelenthetnek egy nagyobb mintaszámú későbbi kutatás esetében.

Módszer

Kisléptékű pilot kutatásunk adatgyűjtési módszere: primer adatgyűjtés saját összeállítású, online kérdőívvel. Az adatgyűjtésre 2024 január-február között került sor.

Az adatelemzés egyrészt leíró statisztikai szinten, másrészt matematikai statisztikai megközelítéssel történt. Az alkalmazott matematikai statisztikai módszerek: khi-négyzet próba, Kruskal Wallis teszt.

1. táblázat: A vizsgálatban résztvevő intézmények gyakorisága a fenntartók függvényében. Forrás: a Szerzők

Gyakoriság	Az óvoda fenntartója				
	Egyház	Önkormányzat	Magán	Egyéb	Összesen
Abszolút (db)	8	57	4	5	74
Relatív (%)	10,81	77,03	5,40	6,76	100,00

Eredmények

Az óvoda fenntartójának hatása az intézménybe járó sajátos nevelési igényű gyermekek arányára

Vizsgálatunk első kérdésében arra voltunk kíváncsiak, hogy vajon függ-e az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek aránya az intézmény fenntartójának típusától? Kiinduló hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy a fenntartó típusa hatással van az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek arányára.

Az eredmények szerint a fenntartó típusa hatással van az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek arányára (1.ábra).

A fenntartó négy lehetséges típusa (egyház, önkormányzat, magán, egyéb) és a sajátos nevelési igényű gyermekek aránya szerint létrehozott három kategória (0-10%, 11-20% és 21% vagy több) alap-

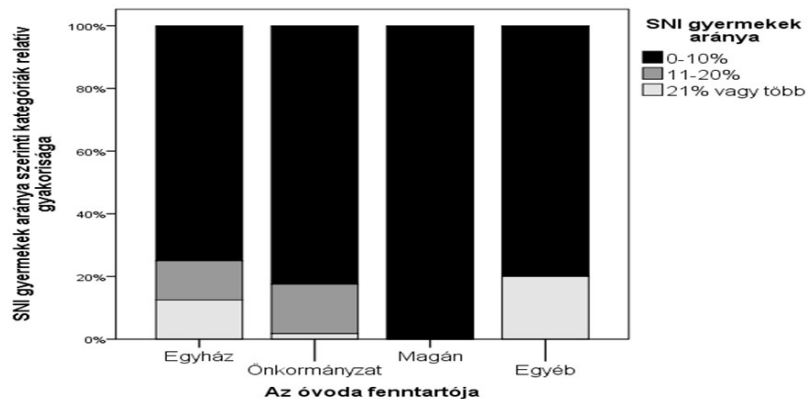
ján képzett (4*3 =) 12 lehetséges kombinációból kilenc volt regisztrálható a vizsgálatban (a magán fenntartású intézményekben a 11-20% és a 21%-nál több, az egyéb fenntartású óvodákban a 11-20% esetekre nem volt példa). A megmaradt kilenc kombináció esetében az egyenlő eloszlás feltételezése mellett várható kb. 8,2/eset gyakorisághoz képest a megfigyelt gyakoriságok szignifikánsan eltértek (Khi-négyzet = 213,270; df = 8; p<0,001; lásd: 2. táblázat).

Amint azt a 1. ábra is szemlélteti, a magán fenntartású óvodákban a legkevesebb a sajátos nevelési igényű gyermekek aránya (0-10%). Figyelemre méltó, hogy az egyházi fenntartású intézmények nyolcadában, az egyéb fenntartású óvodák ötödében a sajátos nevelési igényű gyermekek aránya 20% feletti – bár hangsúlyozandó, hogy a minta nem reprezentatív, s ezek az arányok egy egyházi és egy egyéb fenntartású óvodát jelentenek valójában.

2. táblázat: Az intézmények gyakorisága az óvodába járó sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek aránya alapján képzett kategóriák szerint az óvoda fenntartójának függvényében. Forrás: a Szerzők

SNI gyermekek aránya az óvodában	Az óvoda fenntartója									
	Egyház		Önkormányzat		Magán		Egyéb		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
0-10%	6	75,0	47	82,5	4	100,0	4	80,0	61	82,4
11-20%	1	12,5	9	15,8	0	0,0	0	0,0	10	13,5
21% vagy több	1	12,5	1	1,8	0	0,0	1	20,0	3	4,1
Összesen	8	100,0	57	100,0	4	100,0	5	100,0	74	100,0

1. ábra: Az intézmények gyakorisága az óvodába járó sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek aránya alapján képzett kategóriák szerint az óvoda fenntartójának függvényében. Forrás: a Szerzők

Az óvoda fenntartójának hatása az óvodai igazgatók véleményére, a saját intézményeikben dolgozó óvodapedagógusok, sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudásával kapcsolatban

Kérdésként merült fel, hogy vajon az intézményvezetőknek a saját intézményeikben dolgozó óvodapedagógusok sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudásáról alkotott véleménye függ-e az intézmény fenntartójának típusától? Azt feltételeztük, hogy a fenntartó típusa hatással van az óvodavezetői véleményekre a saját intézményben dolgozó óvodapedagógusok SNI gyermekekkel kapcsolatos felkészültségének vonatkozásában.

A vizsgálat eredményeiből úgy tűnik, hogy a fenntartó típusa hatással van az óvodavezetői véle-

ményekre a saját intézményben dolgozó óvodapedagógusok SNI tanulókkal kapcsolatos felkészültségének vonatkozásában.

A fenntartó négy lehetséges típusa (egyház, önkormányzat, magán, egyéb) és az intézményvezetői véleményt kifejező két lehetséges („igen” vagy „nem”) válasz alapján ($4 \times 2 =$) 8 kombináció adódott, melyek várható (9,3 előfordulás/eset) és megfigyelt gyakorisága (lásd: 3. táblázat) szignifikánsan különbözik egymástól (Khi-négyzet = 132,270; df = 7; $p < 0,001$).

A 2. ábra is szemlélteti, hogy arányait tekintve a magán fenntartású óvodák intézményvezetői a vélekednek úgy a leginkább, hogy óvodapedagógusaik rendelkeznek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudással.

3. táblázat: Intézményvezetők válaszainak eloszlása a „Véleménye szerint rendelkeznek-e az intézményében dolgozó óvodapedagógusok a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudással?” kérdéssel kapcsolatban. Forrás: a Szerzők

Az óvoda fenntartója										
Válasz	Egyház		Önkormányzat		Magán		Egyéb		Összesen	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Igen	2	25,0	18	31,6	3	75,0	3	60,0	26	35,1
Nem	6	75,0	39	68,4	1	25,0	2	40,0	48	64,9
Összesen	8	100,0	57	100,0	4	100,0	5	100,0	74	100,0

Azonban itt is hangsúlyozandó, hogy a minta nem reprezentatív, és a magán fenntartású óvodák esetében tapasztalt 75%-os „igen” válasz, valójában mindössze három magán fenntartású óvoda vezetőjének véleményét tükrözi.

Ebből a szempontból sokkal informatívabb, hogy a vizsgálatban legnagyobb számban résztvevő önkormányzati fenntartású óvodák vezetőinek (57 fő) több mint fele (68,4%-a, vagyis 39 fő) szerint az óvodapedagógusok nem rendelkeznek a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez szükséges tudással, s a résztvevő egyházi fenntartású óvodák vezetőinek 75%-a is hasonlóképpen vélekedett, ami sokkal inkább agodalomra ad okot.

Az óvoda fenntartójának hatása az óvodai igazgatók véleményére a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével és integrációjával kapcsolatban

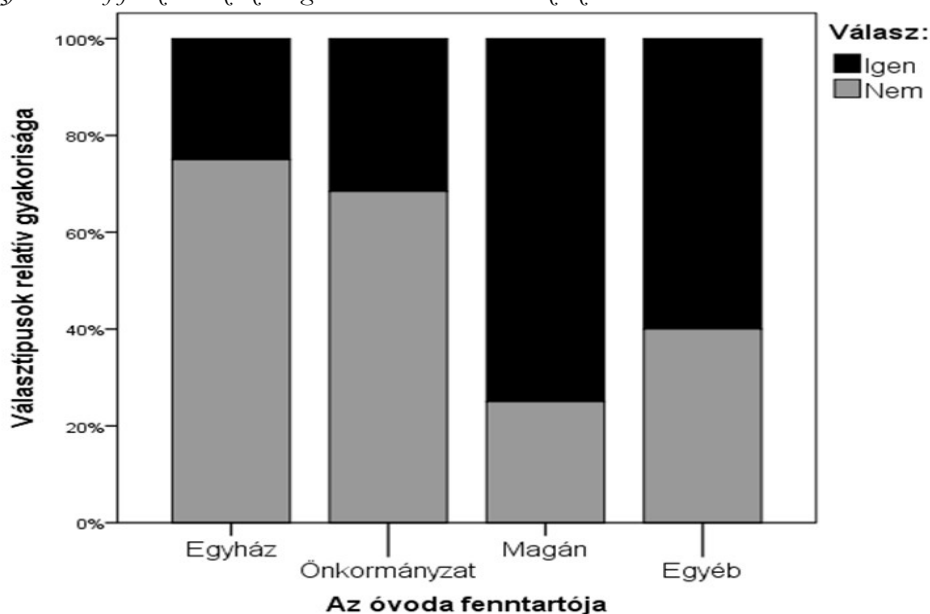
Az utolsó kérdésünk arra vonatkozott, hogy va-

jon az intézményvezetőknek a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével és integrációjával kapcsolatos véleménye függ-e az intézmény fenntartójának típusától? Hipotézisünk szerint a fenntartó típusa hatással van az óvodavezetők sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével és integrációjával kapcsolatos véleményére.

A Kruskal Wallis teszt szerint nincs szignifikáns különbség a különböző fenntartású óvodák intézményvezetői között a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával és integrációjával kapcsolatban ($p > 0,05$ minden esetben). Tekintve, hogy az erre vonatkozó hipotézis tehát nem nyert alátámasztást, az alábbiakban a fenntartótól függetlenül összegezzük az óvodai intézményvezetők véleményét a témával kapcsolatban.

Amint a 3. ábrán látható, a sajátos nevelési igénnyel és integrációval kapcsolatos kérdésekre adott válaszok között alacsony az „Egyáltalán nem” és a Többnyire nem” véleményt kifejező válaszok

2. ábra: Az óvodai igazgatók véleménye arról, hogy rendelkeznek-e az intézményében dolgozó óvodapedagógusok a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztéséhez szükséges tudással. Forrás: a Szerzők

száma, s domináns a „Többnyire igen” és a „Teljes mértékben” jellegű válaszok aránya. Az ötfokú skálán adott válaszlehetőségek várható és megfigyelt gyakorisága között többnyire szignifikáns ($p < 0,05$) különbséget mutatott a khi-négyzet próba. Ez alól kivételt jelent a sajátos nevelési igényű gyerekek foglalkoztatásához szükséges személyi feltételek adottságára vonatkozó kérdés, ahol $p = 0,058$ érték adódott (ami csak nyolcezzreddel haladta meg a 0,05-ös határértéket).

Kiemelendő ugyanakkor, hogy a válaszadók kb. 75% szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek többlet nehézséget jelentenek az óvodapedagógusok számára (ami érthető, hiszen különleges bánásmód biztosítása valóban a szokásostól nagyobb odafigyelést igényel az óvodapedagógusok részéről).

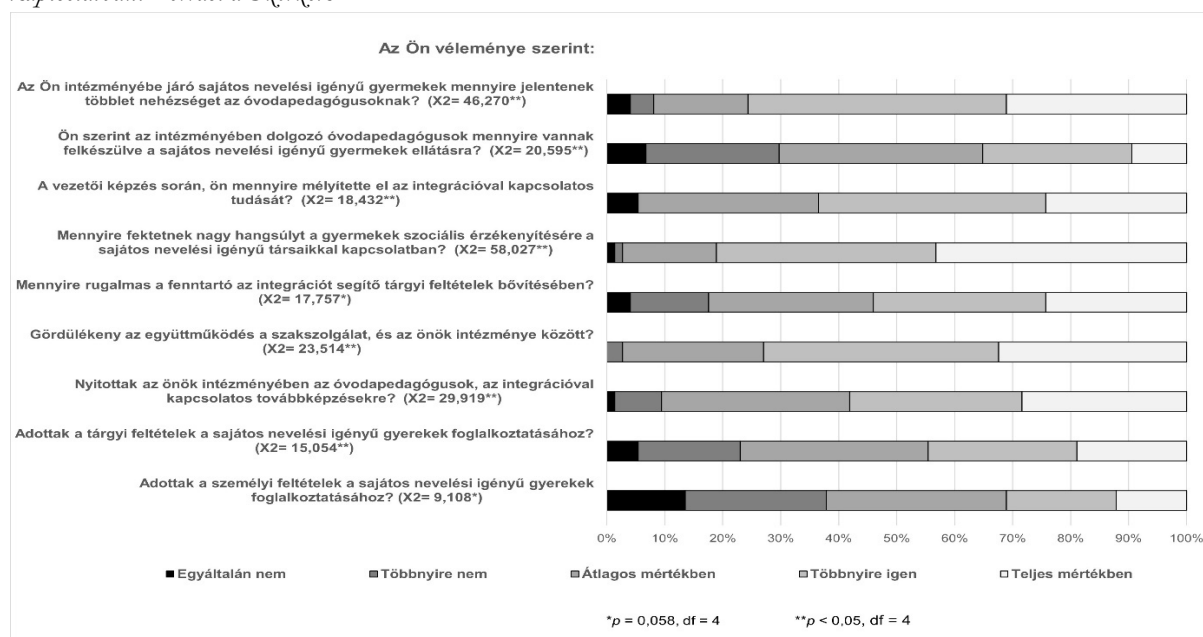
Megvitatás

Az óvodai integráció sikeressége az óvodában dolgozó pedagógusok, munkatársak és különösen

az óvodai igazgatók befogadó szemléletétől függ. A vizsgálatban az óvodai igazgatók integrációt is befolyásoló véleményének megismerésére és elemzésére helyeztük a hangsúlyt.

Az első hipotézisünk eredményei alátámasztották azt, hogy az óvodavezetők véleménye szerint a fenntartó típusa hatással van az óvodába járó sajátos nevelési igényű gyermekek arányára. Bár az adatok nagyon alacsony mintaszámon nyugodnak, mégis az arányokat tekintve úgy tűnik, hogy különbség van a nagyobb létszámú sajátos nevelési igényű gyermekek befogadásának tekintetében a különböző fenntartású intézmények között. Mindezt egyrészt magyarázható Keller és Szőke (2022, 422.) azon megállapításával, hogy „az önkormányzati és egyházi fenntartású óvodák közötti finanszírozási aránytalanságok és az ebből adódó erőforrás-egyenlőtlenségek felerősíthetik a különböző fenntartású intézmények közötti versenyt a »megfelelő« gyerekekért”. Emellett elindíthat egyfajta szelekciós hatást is.

3. ábra: Óvodai igazgatók ($n=74$ fő) véleménye a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával és integrációjával kapcsolatban. Forrás: a Szerzők

Másrészt, magyarázatként szolgálhat, hogy az egyházi intézményekben jellemző, a társadalmi integrációhoz köthető szorgalom és jó modor értékének hangsúlyozása, a szolidárisabb gondolkodásmód kialakulása (Pusztai, 2011).

A második feltevésünk az eredmények alapján igazolódott, az eredményeiből úgy tűnik, hogy a fenntartó típusa hatással van az óvodavezetői véleményekre a saját intézményben dolgozó óvodapedagógusok SNI tanulókkal kapcsolatos felkészültségének vonatkozásában.

Szembevetendő, hogy a magán fenntartású intézményekben (ahol az előző eredmények alapján a legkisebb valószínűséggel találkozunk sajátos nevelési igényű gyermekkel) bíznak a leginkább az intézményvezetők abban, hogy óvodapedagógusaik felkészültek a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátására. Az önkormányzati és az egyházi fenntartású óvodák vezetőinek véleménye korántsem ilyen bizakodó, hiszen az egyházi és az önkormányzati fenntartású óvodáknál is szignifikánsan többen a nemre szavaztak (azaz, az óvodai igazgatók úgy vélik, hogy a munkatársaik nem rendelkeznek megfelelő tudással a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával kapcsolatban). Az eredményeink – annak ellenére, hogy több, mint 15 év eltelt – meggyeznek Békési és Kasza 2008-as vizsgálati tapasztalataival, továbbra is nehézséget jelent a szaktudás birtoklásának hiánya. Az eredmény háttérében az állhat, az a kedvezőtlen tapasztalat, amire Petrikné (2022) is rávilágított tanulmányában, melyben egy 2012/2013-as év és 2019/2020-as évben a pedagógus véleményekre alapozó kutatás bemutatásra került sor. A vizsgálat kitért a válaszadók pedagógus képzés során a sajátos nevelési igényű gyermekekkel kapcsolatos ismereteire, és az eredményekből az derült ki, hogy míg a 2012/2013-as években a diploma megszerzése során a válaszadók 90%-a esetében volt az SNI gyermekekkel/tanulókkal való foglalkozással kapcsolatos stúdium az egyetemi tanulmányok alatt, addig a 2019/2020-as években ez az arány már 42%-ra csökkent. Problémát jelenthet

az is, hogy azon válaszadók, akik azt mondták, hogy volt ilyen jellegű stúdium 21%-a nyilatkozta azt, hogy ezek a tárgyak, csak elméleti ismeretet nyújtottak. Annak ellenére, hogy 2021 évi 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a pedagógusképzés képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeiről rendeletben szinte minden pedagógusképzés esetében megjelenik az SNI specifikus képességek kialakítása – lásd például óvodapedagógus a) tudása: tájékozott az integráció és inklúzió kérdéskörében, b) képességei: képes az óvodáskorú gyermekek integrált, inkluzív nevelésének szakszerű támogatására, a sajátos nevelési igényű gyermekek –, mégis a legtöbb képzés esetében az ismeretek a gyógypedagógiai elméleti alapozó szintjén megállnak, és nem nyújtanak a gyakorlatban is hasznosítható módszertani stratégiákat.

Eredményeink szerint az óvodai igazgatók véleményében nem voltak jelentős különbségek a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátásával, integrációjával kapcsolatban, ezért az eredményeket egy-egy (a fenntartótól független) véleményként kezeltük. Az óvodai igazgatók 75% százaléka gondolta úgy, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása többlet terhet jelent az intézményben dolgozó óvodapedagógusoknak. Mindez nem kedvez az inkluzív kultúra kialakulásának, hiszen, ha az igazgató teherként érzékeli a sajátos nevelési igényű gyermekek jelenlétét az óvodában, akkor ez a típusú gondolkodás feltételezhetően az egész szervezetet áthatja. Hasonló gondolatok jelentek meg a Perlusz és Panyik (2023, 21.) magyar iskolai dolgozók körében végzett vizsgálatában, ahol megfogalmazódott, hogy „a pedagógusok túlterheltek, sokkal több gyógypedagógusra, gyógypedagógus asszisztensre, fejlesztőpedagógusra, vagy pedagógiai asszisztensre lenne szükség »helyben« ahhoz, hogy a megfelelő támogatást és segítséget tudják nyújtani”. Viszont pozitívként megfogalmazható, hogy az intézményvezetők többsége legalább átlagos mértékben meg van elégedve a Pedagógiai Szakszolgálatokkal való kapcsolattartással, ami kife-

jezetten fontos, hiszen a szakemberek együttműködése a sikeres integráció alapja (Szekeres et. al., 2013). Míg az intézményvezetők többsége legalább átlagosan elégedett volt a fenntartók hozzáállásával az integrációt segítő tárgyi feltételek biztosításában, addig azonban a személyi feltételek rendelkezésre állása tekintetében, már kevésbé pozitívak (a válaszadók közel 70%-a nyilatkozott úgy, hogy csak átlagos, vagy inkább az alatti mértékben adottak a személyi feltételek az intézményükben a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátására, 13%-uk szerint pedig egyáltalán nem adottak a személyi feltételek).

Összegzés

A tanulmányban az óvodai intézményvezetők (igazgatók) véleményének elemzésével foglalkoztunk a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai ellátásával, integrációjával kapcsolatban. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az óvodák igazgatói még mindig kihívásnak élik meg a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelését, melynek elsődleges oka az, hogy véleményük szerint az óvodapedagógusok nem rendelkeznek kellő tudással, ismeretekkel a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével kapcsolatban, illetve, hogy többlet feladatokat ró e gyermekek ellátása az óvodára. A probléma azóta fennáll, amióta hazánkban az integrációt lehetővé tették az óvodák számára. Mivel több vizsgálat (Mező és Mező, 2019; Hegedűs, 2023) is bizonyítja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek száma folyamatosan emelkedik, ezért egyre égetőbb szükség van a változtatásra. A pedagógus képzésekbe, és különösen az óvodapedagógus képzésekbe (mivel ez az időszak a gyermekek fejleszthetőségének szenzitív időszaka) nemhogy csökkenteni kell, hanem növelni kell a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésével, gyakorlati, módszertani megsegítésével kapcsolatos kurzusok, tantárgyak, félévek számát, illetve érdemes lenne az óvodapedagógusok továbbképzési rendszerét is átdolgozni ebbe az irányba.

Irodalomjegyzék

- Baloghné Bakk Adrienn (2013). *Az integrált óvodai nevelés helyzetének vizsgálata az óvodapedagógus-képzésben, különös tekintettel a sajátos nevelési igényű gyermekekre*. Disszertáció. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- Békési Kálmán és Kasza Georgina (2008). Integráció az óvodákban interjúk alapján. In Kőpatakiné Mészáros Mária (Szerk.). *A küszöbön, Sajátos nevelési igényű gyermekek az óvodában*. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest. 57-106.
- Böddi Zsófia és Lakatos Margit (2010). Úton. *Fejlesztő Pedagógia*. 21: 2. 37-41
- Czibere Csilla (2006). *Ajánlások sajátos nevelési igényű gyermekek kompetencia alapú fejlesztéséhez*. Sulinova, Budapest.
- Doncsecz Erika (2015): Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjának vizsgálata három Vas megyei faluban. In Kovácsné Tóth T.(szerk.). *Sajátos nevelési igényes-méltányos pedagógia*. NymE Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar Pedagógiai Intézet, Szombathely.
- Hegedűs Roland (2019). Hátrányos helyzetű gyermekek az óvodában. In Pálfi Sándor (szerk.). *Kora gyermekkori nevelés, család és közösségek = Early childhood education, families and communities: A Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kara által szervezett EECERA 2018 Konferencia*. Debrecen. Didakt. 59-75.
- Hegedűs Roland (2023). Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók számának területi és statisztikai elemzése. *Educatio*, 32 (2). 228-246. DOI <https://doi.org/10.1556/2063.32.2023.2.4>
- Keller Judit és Szőke Alexandra (2022). Egyházi óvodák: munkakörülmények és szakmai autonómia óvónői szemmel. *Educatio* 31 (3). 409–424. DOI <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.3.5>
- KSH, (2020/2021). <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/ovoda2021/index.html> [2024.11.13]

- Mező Katalin és Mező Ferenc (2022). Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók létszámának alakulása a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévekben. *Különleges Bánásmód*, 8. (3). 19-29. DOI <https://doi.org/10.18458/KB.2022.3.19>
- OECD (2023), Equity and Inclusion in Education: Finding Strength through Diversity, OECD Publishing, Paris.
DOI: <https://doi.org/10.1787/e9072e21-en>
- Papp Gabriella (2012). Az integráció, inklúzió fogalmak tartalmi elemzése gyógypedagógiai megközelítésben nemzetközi és magyar szinten. *Gyógypedagógiai Szemle*, 4–5, 295–304.
- Perlusz Andrea és Panyik Barbara (2023). Országlapok az inkluzivitásról a magyarországi többségi iskolákban. Co-funded by the European Union.
https://caspd.eu/fileadmin/user_upload/D2.2_Countrysheet_HU_magyar.pdf. [2024.11.10]
- Petrikné Jánossy Csilla (2022). Pillanatkép a sajátos nevelési igényű gyermekek és az őket oktató-nevelő pedagógusok helyzetéről a köznevelésben. In *Doktorandusz hallgatók X. konferenciájának tanulmányai*. Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, Eger. 159-187.
- Potts, P. (ed. 2002). *Inclusion in the City: A Study of Inclusive Education*. An Urban Setting. Routledge.
- Pusztai Gabriella (2011). Vallásosság és pedagógiai ideológiák. *Educatio*, 19. 1. 48–61.
- Ramberg, A. Lénárt, and A. Watkins (Eds.) (2014). *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2014 Dataset Cross-Country Report...* Odense, Denmark
- Réthy Endréné (2013). *Befogadás, méltányosság, az inklúzív pedagógia rendszere*. Comenius Oktató és Kiadó Kft., Pécs.
- Szekeres Ágota, Perlusz Andrea és Takács István (2013). „...egy ideális világban csak így szabadna tanítani...” Gyógypedagógusok véleménye az integrációval kapcsolatban. In Zászkaliczky Péter (Szerk.). *A társadalmi és az iskolai integráció feltételrendszere és korlátai* (pp. 201–226). ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Varga Aranka (2015). *Az inklúzió szemlélete és gyakorlata*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.